เดลินิวส์ วันศุกร์ที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ หน้า ๒๒

ชื่อลายไทย

พจนานุกรมศัพท์ลายไทย ฉบับราชบัณฑิตยสภา พิมพ์ครั้งที่ ๒ ได้อธิบายที่มาของชื่อลายไทยไว้ซึ่งสรุปพอสังเขปได้ว่า ชื่อลายต่าง ๆ ส่วนใหญ่เรียกตามกันมาแบบปากต่อปากมิได้จดจารเป็นตำราไว้ ดังนั้น ลายไทยที่เป็นลายเดียวกันอาจเรียกแตกต่างกันได้ตามมุมมองของช่างแต่ละคน โดยมักอิงลักษณะว่าคล้ายสิ่งใดก็ใช้ชื่อนั้นเป็นชื่อเรียก ในวันนี้ผู้เขียนขอนำลายไทยที่ประดิษฐ์ขึ้นตามรูปทรงของพืชและสัตว์มาเสนอเป็นตัวอย่างพอให้เข้าใจถึงการตั้งชื่อลายไทย ดังนี้

ลายแก้วกัลยา เป็นลายที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่โดยได้รับแรงบันดาลใจมาจากดอกแก้วและดอกแก้วเจ้าจอม ใช้เป็นลายผนังและลายประดับฉากบังเพลิง คณะช่างเขียนฉากบังเพลิงประดิษฐ์ขึ้นใช้ในงานพระเมรุสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ **ลายดอกพิกุล** เป็นลายดอกทรงกลม มีกลีบขนาดเล็กประมาณ ๘-๑๖ กลีบ ปลายแหลม ลักษณะอย่างดอกพิกุล ใช้เป็นลายประดับกระจก ลายผ้า ลายเครื่องจักสาน เป็นต้น **ลายบัว** เป็นลายรูปสามเหลี่ยมที่ได้รับแรงบันดาลใจจากกลีบบัวหรือดอกบัว นำมาประดิษฐ์เป็นลายบัวแบบต่าง ๆ มีชื่อเรียกตามตำแหน่งที่ประดับ หน้าที่ และประโยชน์ใช้สอย เช่น ลายบัวหัวเสา ลายบัวปากฐาน ลายบัวหงาย ลายบัวคว่ำ ลายบัวแวง ลายบัวปากปลิง ลายบัวฟันยักษ์ ลายบัวคอเสื้อ ลายใบเทศ เป็นลายที่มีโครงสร้างอยู่ในทรงดอกบัวตูม มีบาก ๒ ข้าง ปลายแหลมรวบตรงหรือเอน เข้าใจว่าช่างไทยโบราณได้แบบมาจากใบฝ้ายเทศ **ลายเม็ดมะเขือ** เป็นแถวลายขนาดเล็กลักษณะคล้ายเมล็ดของผลมะเขือ ใช้เป็นลายในงานศิลปกรรมไทย ประดับสังวาล กรองศอ พาหุรัด ทองกร ข้อพระบาท เป็นต้น **ลายก้ามปู** เป็นลายกระหนกแบบใดแบบหนึ่งที่นำมาประกอบกันเป็นคู่ พ้องกับลักษณะของก้ามปูจึงเรียกลายแบบนี้ว่าลายกระหนกก้ามปูหรือลายก้ามปู **ลายเกล็ดเต่า** เป็นลายที่เขียนเป็นรูปหกเหลี่ยมยาว เรียงซ้อนสลับกันคล้ายเกล็ดเต่า ใช้เป็นลายประดับกระจกสี **ลายผีเสื้อ** เป็นลายที่ผูกอยู่ในโครงสร้างรูปสามเหลี่ยมคล้ายปีกผีเสื้อ ใช้ประดับมุมของปูนหลบกระเบื้องหลังคา จึงเรียกอีกอย่างว่า ลายประดับมุม ลายมุม หรือลายค้างคาว.

อรวรรณ ภิรมจิตรผ่อง